© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

USTURUSHONADA QADIMGI DAVRDA KECHGAN MIGRATSIYALAR

Eshmamatova Nozima

https://doi.org/10.5281/zenodo.23213808

Annotatsiya. Mazkur maqolada Usturushona hududida qadimgi davrda kechgan migratsiya jarayonlari tarixiy-arxeologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda Usturushonaning Markaziy Osiyoning Sog‘d, Farg‘ona, Choch va shimoliy dasht hududlarini bog‘lovchi geografik makonda joylashgani migratsion jarayonlarning shakllanishiga ta’sir ko‘rsatgan muhim omil sifatida qaraladi. Arxeologik tadqiqotlar asosida tog‘li hududlarga chorvador guruhlarning kirib kelishi, ularning mahalliy o‘troq aholi bilan aloqalari hamda moddiy madaniyatdagi o‘zgarishlar ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Usturushona, migratsiya, qadimgi davr, bronza davri, ko‘chmanchi chorvadorlar, arxeologiya, moddiy madaniyat, Sog‘d, Farg‘ona, Choch, Markaziy Osiyo.

Usturushona Markaziy Osiyoning qadimgi va o‘rta asrlar tarixida muhim o‘rin egallagan tarixiy-madaniy hududlardan biridir. Uning geografik joylashuvi Sog‘d, Farg‘ona, Choch va shimoliy dasht hududlari bilan uzviy aloqalar shakllanishiga imkon bergan. Keyingi yozma manbalarda Usturushona mustaqil siyosiy-hududiy birlik sifatida namoyon bo‘lsa-da, uning qadimgi tarixi miloddan avvalgi IV asrda Aleksandr Makedonskiy yurishlari davrigacha borib taqaladi. Xitoy manbalarida esa hudud miloddan avvalgi II asr o‘rtalarida Davan bilan bog‘liq siyosiy-geografik makon sifatida tilga olinadi.

Usturushonaning migratsiya jarayonlaridagi geografik o‘rni. Usturushonaning tabiiy-geografik joylashuvi uning qadimgi migratsiya jarayonlaridagi ahamiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Hudud Sirdaryoning o‘rta oqimi bilan bog‘liq tekisliklar, tog‘oldi zonalari va baland tog‘li hududlarni o‘z ichiga olgan makonda shakllangan. Shu sababli bu yerda o‘troq dehqonchilik jamoalari bilan chorvador guruhlarning iqtisodiy va madaniy aloqalari uchun qulay sharoit mavjud bo‘lgan.

Usturushonaning Sog‘d va Farg‘ona oralig‘idagi mavqei uni faqat mahalliy aholi harakatlari uchun emas, balki kengroq Markaziy Osiyo migratsion jarayonlari uchun ham muhim hududga aylantirgan. Keyingi davrlarda hududning xalqaro karvon yo‘llari bilan bog‘lanishi ham uning tranzit xususiyatini kuchaytirgan. Tadqiqotlarda qadimgi Usturushona orqali o‘tgan yo‘llarning shakllanishi miloddan avvalgi IV–II asrlarga borib taqalishi qayd etiladi.

Bronza davrida migratsiya jarayonlari. Usturushonadagi qadimgi migratsiyalarning dastlabki bosqichlarini bronza davri bilan bog‘lash mumkin. Ayniqsa hududning tog‘li qismida chorvador jamoalarning paydo bo‘lishi va ularning mahalliy madaniyat bilan aloqaga kirishishi arxeologik jihatdan muhim jarayondir. Tadqiqotchilar qadimgi Usturushona tog‘larida ko‘chmanchi chorvadorlar madaniyatining yoyilishi masalasini alohida o‘rganib, ushbu jarayonni bronza davridagi kengroq migratsion harakatlar bilan bog‘laydilar.

Bu jarayonni bir tomonlama migratsiya sifatida talqin qilish to‘g‘ri emas. Chorvador guruhlarning hududga kirib kelishi mahalliy aholining butunlay siqib chiqarilishiga olib kelgan, degan xulosani arxeologik materiallarning o‘zi tasdiqlamaydi. Aksincha, turli xo‘jalik shakllariga ega jamoalarning o‘zaro aloqasi natijasida moddiy madaniyatda yangi elementlar paydo bo‘lgan. Ayniqsa dafn marosimlari, sopol buyumlarning shakli va bezaklari, metall buyumlar hamda chorvachilikka oid madaniy belgilar migratsion aloqalarni aniqlashda muhim ko‘rsatkich hisoblanadi.

Antik davrda migratsiya va madaniy almashinuv. Miloddan avvalgi I ming yillikning ikkinchi yarmida Usturushona hududidagi migratsion jarayonlar yanada murakkablashgan. Bu davrda Markaziy Osiyoda ko‘chmanchi va yarim ko‘chmanchi guruhlarning harakati, siyosiy tuzilmalar

© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

o‘rtasidagi munosabatlar hamda savdo yo‘llarining rivojlanishi aholi harakatchanligiga ta’sir ko‘rsatgan.

Aleksandr Makedonskiyning Markaziy Osiyoga yurishlari ham mintaqadagi siyosiy va demografik jarayonlarga ta’sir ko‘rsatgan muhim tarixiy voqealardan biridir. Usturushona hududining Sog‘d va Farg‘ona oralig‘idagi joylashuvi sababli bu makon turli siyosiy kuchlar o‘rtasidagi aloqalar zonasiga aylangan. Keyinchalik ellinistik madaniyat elementlarining Markaziy Osiyoning turli hududlariga tarqalishi ham aholi va madaniy aloqalarning kuchayishi bilan bog‘liq bo‘lgan.

Shu bilan birga, Usturushonadagi migratsiya jarayonlarini faqat tashqi guruhlarning kirib kelishi bilan izohlash mumkin emas. Mahalliy aholining qo‘shni hududlarga harakati, savdogarlar, hunarmandlar va chorvador guruhlarning mavsumiy ko‘chishi ham mintaqaning etnomadaniy qiyofasini shakllantirishda muhim rol o‘ynagan. Sog‘diy madaniyatning qo‘shni hududlarga ta’siri va Usturushonaning keyinchalik Sog‘d bilan yaqin siyosiy-madaniy aloqalari ushbu jarayonning murakkabligini ko‘rsatadi. Sog‘d tarixiga oid tadqiqotlarda ham shimoliy va sharqiy hududlar bilan uzoq davom etgan aloqalar natijasida turli aholi guruhlari va madaniy an’analar o‘zaro ta’sirlashgani qayd etiladi.

Usturushonadagi qadimgi migratsiyalarni tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, bu jarayonlar bir necha bosqichda va turli omillar ta’sirida kechgan. Dastlabki bosqichlarda tabiiy-geografik sharoit va chorvachilik uchun qulay yaylovlarning mavjudligi aholining tog‘oldi va tog‘li hududlarga siljishida muhim rol o‘ynagan. Keyinchalik savdo yo‘llarining shakllanishi, siyosiy o‘zgarishlar va mintaqalararo iqtisodiy aloqalarning kengayishi migratsiyaning yo‘nalishlari va xarakteriga ta’sir ko‘rsatgan.

Usturushona misolida migratsiyaning eng muhim natijalaridan biri turli xo‘jalik va madaniy an’analarning o‘zaro ta’siri bo‘lgan. Ko‘chmanchi chorvadorlarning harakati mahalliy o‘troq jamoalar bilan aloqaga kirishib, moddiy madaniyatning ayrim elementlarini o‘zgartirgan. Shu bilan birga, Usturushona faqat tashqi madaniy ta’sirlarni qabul qiluvchi hudud bo‘lmagan. Uning geografik joylashuvi mahalliy madaniyatlarning qo‘shni hududlarga tarqalishiga ham imkon bergan. Shu ma’noda Usturushonani qadimgi Markaziy Osiyodagi madaniy va demografik jarayonlarning faol chorrahasi sifatida baholash mumkin.

Migratsiyani o‘rganishda arxeologik materiallarni etnik guruhlar bilan bevosita tenglashtirishdan ehtiyot bo‘lish zarur. Bir xil sopol buyum yoki dafn marosimining turli hududlarda uchrashi albatta ma’lum bir xalqning ommaviy ko‘chib kelganini anglatmaydi. Bunday o‘xshashlik savdo, madaniy ta’sir, texnologik almashinuv yoki mavsumiy harakat natijasi ham bo‘lishi mumkin. Shuning uchun Usturushonadagi qadimgi migratsiyalarni tadqiq qilishda arxeologik, antropologik va tarixiy ma’lumotlarni kompleks tarzda tahlil qilish ilmiy jihatdan muhimdir.

XULOSA. Usturushonada qadimgi davrda kechgan migratsiyalar hududning tarixiy-madaniy taraqqiyotini belgilagan uzoq davomli jarayonlardan biri bo‘lgan. Arxeologik ma’lumotlar bronza davridayoq hududning tog‘li qismlarida chorvador jamoalar harakati va ularning mahalliy aholi bilan aloqalari mavjud bo‘lganini ko‘rsatadi. Keyingi davrlarda esa savdo yo‘llari, siyosiy jarayonlar va qo‘shni hududlar bilan iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi aholining geografik harakatchanligini yanada kuchaytirgan. Usturushonaning Sog‘d, Farg‘ona va Choch oralig‘idagi o‘rni uni qadimgi Markaziy Osiyoning muhim migratsion va madaniy aloqa hududlaridan biriga aylantirgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Халилова, Л. (2024). Проблемы обучения диалога на занятиях иностранного языка. O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari, 737-739.
2. Sodiqov, H., Jumasheva, G., Muradov, U., Baxriddinova, D., Axmedova, Z., Kuchkarova, M., ... & Merganov, A. (2025). Developing global aquatic education programs through multilingual

© 2026 Arabian International Conference on Science,Technology and Innovation. All rights reserved.

curricula to enhance international collaboration for marine conservation. International Journal of Aquatic Research and Environmental Studies, 781-792.
3. Kuchkarova, M., & Ro‘ziyeva, S. (2026). Artificial intelligence: Threat or opportunity? A balanced analysis of its societal impact. Asian journal of scientific research and innovations, 1(2), 605-608.
4. Sultonova, U. I. (2025). MADANIYATLAR CHORRAHALARI: TARIX GLOBAL MULOQOTNI QANDAY SHAKLLANTIRGAN. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 5(25), 33-37.
5. Султанова, У. И. О ТЕХНОЛОГИЯХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АУТЕНТИЧНЫХ ТЕКСТОВ ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКОГО ХАРАКТЕРА В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ АУДИРОВАНИЮ. КОНСТИТУЦИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ И ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЁЖИ, 127.
6. Topildiyev, S. R. Hasanov RR Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning innovatsion modellari. O'quv qo'llanma.
7. Топилдиев Соҳибжон Раҳимжонович (2024). ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ВА ЭЛЕКТРОН ХУКУМАТНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика), (6), 512-524.
8. Xalova Maftuna Abdusalamovna (2024). ERTAK JANRIDA AYOL IJODKORLIGI. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 2 (1), 80-82.
9. Hotamovna, U. G., & Abdusalamovna, H. M. (2022). Poetic Interpretation Of Gender Theory In Literary Criticism. Journal of Positive School Psychology, 6(9).
10. Yangiboyev, E. C., Mamarakhimov, O. M., Rustamova, R. P., Makhmudova, M. M., & Abdurashidov, Z. A. (2024, May). The use of contemporary software in determining the population density of species of the Colubridae and Psommophiidae families. In E3S Web of Conferences (Vol. 524, p. 02008). EDP Sciences.
11. Rustamova, R., Mamatsabirov, F., Sulaymanova, S., Rakhmatov, A., Babayev, A., Allenova, I., & Isomiddinova, H. (2024, May). Study on sulfitation of fruits and berries: Methods of sulfitation and desulfitation. In E3S Web of Conferences (Vol. 497, p. 03020). EDP Sciences.
12. Barziyev, O. H. (2018). ANALYSES OF UZBEK POETRY AND TURKISH LITERATURE, IT’S FREEDOM AND NATIONALITY AT THE SECOND PART OF XIXTH CENTURY AND AT THE BEGINNING OF THE XXTH CENTURY. Theoretical & Applied Science, (7), 48-51.
13. Barziev, O. (2021). LYRICAL INTERPRETATION OF" I" IN THE POETRY OF ANBAR OTIN, DILSHODI BARNO AND SAMAR BONU. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES, 2(06), 61-66.
14. Рузиева Дилноза Абдусаматовна (2021). ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОМПЛЕКСНОГО ПОДХОДА БЕРЕЖЛИВОГО УПРАВЛЕНИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ . Вестник науки и образования, (15-2 (118)), 12-16.
15. RUZIEVA, D. A. MODERN SCIENCE AND INNOVATIONS. MODERN SCIENCE, (1), 214-218.